**27.09.2024**

# Тема: Підприємство як суб’єкт господарювання

1. Загальна характеристика підприємств, форми власності.
2. Розвиток і види підприємств.
3. Функції підприємств.
4. Організаційно-правові форми підприємств.

**Вивчення нового матеріалу**

1. Закон України «Про підприємства».
2. Загальна характеристика підприємств, форми власності.
3. Розвиток і види підприємств.
4. Функції підприємств.
5. Організаційно-правові форми підприємств.

**Закон України «Про підприємства»** — визначив види та організаційні форми підприємств, правила їх створення, реєстрації, реорганізації і ліквідації, організаційний механізм здійснення ними підприємницької діяльності в умовах переходу до ринкової економіки.

Закон створив рівні правові умови для діяльності підприємств незалежно від форм власності на майно та організаційної форми підприємства.

Закон був спрямований на забезпечення самостійності підприємств, визначив їхні права і відповідальність у здійсненні господарської діяльності, регулював відносини підприємств з іншими підприємствами і організаціями, місцевими Радами, органами державного управління.

Ухвалений 27 березня 1991 р.

**Поняття підприємства. Його ознаки, види**

**Підприємство** – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування (або іншими суб'єктами) для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності. Під господарською діяльністю слід розуміти діяльність суб'єктів господарювання у сфері
суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції,

виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

**Основним завданням діяльності підприємства** є забезпечення потреб суспільства товарами (послугами) відповідного асортименту та належної якості.

Виконання основного завдання підприємства вимагає вирішення таких окремих завдань:
- постійне підвищення ефективності виробництва;
- своєчасне і термінове впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво;
- постійне зростання культурно-технічного та **професійно-кваліфікаційного рівня** працівників підприємства і залучення їх до творчої діяльності (винахідництво, раціоналізаторство, новаторство).

**Ознаки підприємства:**
1. організаційна єдність ( це організаційна господарська діяльність з певною структурою управління і визначеними принципами внутрішньої побудови).
2. відокремлене майно
3. майнова відповідальність ( підприємство несе юридичну та економічну відповідальність за своїми обов'язками перед постачальниками, споживачами, державою).

**Підприємство діє за такими принципами:**

1. самоокупність
2. самофінансування
3. самозабезпечення
4. матеріальна зацікавленість
5. економічна відповідальність
6. господарська саомстійність у межах чинного законодавства.

Залежно від форми власності згідно із ст.63 ГКУ в Україні можуть діяти підприємства таких видів:
- **приватне підприємство**, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- **підприємство**, засноване на змішаній формі власності (на основі об'єднання майна різних форм власності).

В залежності від приналежності капіталу в статутному фонді підприємства класифікують наступним чином:
- якщо іноземна інвестиція становить не менш як десять відсотків (10%), воно визнається підприємством з іноземними інвестиціями;
- якщо іноземна інвестиція становить сто відсотків (100%), воно вважається

іноземним підприємством;
- якщо в статутному фонді відсутні іноземні інвестиції, таке підприємство вважається національним.

Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні діють такі підприємства:
- унітарні;
- корпоративні.

**Унітарне** підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний фонд, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними
є державні та комунальні підприємства, підприємства, засновані на власності об'єднань громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника.

**Корпоративне** підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників5E027F>16<), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі го-
сподарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

Залежно від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік підприємства можуть бути віднесені до:
- малих;
- середніх;
- великих.

**Малими** (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 50 (п'ятдесяти) осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної 500 000 (п'ятистам тисячам) євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.

**Великими** підприємствами визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує 1 000 (одну тисячу) осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік перевищує суму, еквівалентну 5 000 000 (п'яти мільйонам) євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.
Усі інші підприємства визнаються середніми.
З урахуванням існування ступеня залежності від іншого підприємства виділяють такі підприємства:

- головні;
- дочірні.

Залежно від галузевої приналежності виділяють:
- промислові;
- сільськогосподарські;
- будівельні;
- транспортні;
- торговельні;
- науково-дослідні;
- лізингові;
- банківські;
- страхові;
- туристичні;
- підприємства зв'язку;
- підприємства побутового обслуговування тощо.

Відповідно до правового статусу і форми господарювання розрізняють:
- одноосібні підприємства – є власністю однієї особи, що відповідає за свої зобов'язання усім майном;
- кооперативні підприємства – добровільні об'єднання громадян з метою спільного здійснення господарської діяльності;
- орендні підприємства – засновані на договірних взаєминах щодо тимчасового володіння і користування майном;
- господарські товариства (партнерства) – підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку.

Залежно від мети і характеру діяльності підприємства поділяються на:
- комерційні підприємства – мають за мету отримання прибутку;
- некомерційні – підприємства невиробничої сфери, метою яких не є отримання прибутку (кредитні спілки, благодійні організації тощо).

**Сутність підприємництва. Його суб’єкти, об’єкти та принципи**

Згідно із ст.42 ГКУ **підприємництвом** є самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, здійснювана суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.
Підприємці мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, не заборонену законом. На відміну від цього здійснення підприємницької діяльності органами державної влади та органами місцевого самоврядування забороняється.

**Принципи підприємницької діяльності:**
- вільний вибір підприємцем видів підприємницької діяльності;

- самостійне формування підприємцем програми діяльності, вибір постачальників і споживачів виготовлюваної продукції, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- вільний найом підприємцем працівників;
- комерційний розрахунок та власний комерційний ризик;
- вільне розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;
- самостійне здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Ст.47 ГКУ визначає загальні **гарантії прав підприємців**, які полягають в такому:
- держава гарантує усім підприємцям, незалежно від обраних ними організаційних форм підприємницької діяльності, рівні права та можливості для залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів;
- забезпечення підприємця матеріально-технічними та іншими ресурсами, що централізовано розподіляються державою, здійснюється з метою виконання підприємцем поставок, робіт чи послуг для державних потреб;
- держава гарантує недоторканність майна і забезпечує захист майнових прав підприємця. Вилучення державою або органами місцевого самоврядування у підприємця основних і оборотних фондів, іншого майна допускається відповідно до ст.41 Конституції України на підставах і в порядку, передбачених законом;
- збитки, завдані підприємцю внаслідок порушення громадянами чи юридичними особами, органами державної влади чи органами місцевого самоврядування його майнових прав, відшкодовуються підприємцю відповідно до чинного законодавства;
- підприємець або громадянин, який працює у підприємця за наймом, у передбачених законом випадках може бути залучений до виконання в робочий час державних або громадських обов'язків, з відшкодуванням підприємцю відповідних збитків органом, який приймає таке рішення. Спори про відшкодування збитків вирішуються судом.

В Україні щороку відзначають день підприємця (2010-09-02).

**Домашнє завдання.**
***Запитання.***

1.Уявіть себе співвласником фірми, створеної на засадах партнерства. Які обов’язки ви візьмете на себе, а які залишите партнерам? Чому?

2. Проаналізуйте й охарактеризуйте основні риси кожного виду підприємств. Заповніть таблицю.

| Види підприємств | Основні риси | Переваги | Недоліки |
|---|---|---|---|

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| За формою власності | Приватні | | | |
| | Колективні | | | |
| | Державні | | | |
| | Змішані | | | |
| | Спільні | | | |
| За галузево-функціональним видом діяльності | Промислові | | | |
| | Сільськогосподарські | | | |
| | Будівельні | | | |
| | Транспортні | | | |
| | Фінансові | | | |
| | Страхові | | | |
| | Побутові | | | |
| За кількістю зайнятих | Малі | | | |
| | Середні | | | |
| | Великі | | | |

Записати конспект в зошит.